

University of Groningen

Oude liefde roest niet

Piersma, Theunis

Published in:
Vogels+

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Piersma, T. (2015). Oude liefde roest niet. Vogels+, 2(3), 5. [1941].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

#03 najaar 2015

VOGELS +

Zaterdag 26 september 2015

Mis het niet!

in de winkel van
Vogelbescherming

Presentatie van de vernieuwde EL familie verrekijkers

Beleef als eerste de beste Swarovski Optiek verrekijkers, nu nog ergonomischer en verbeterd in draagcomfort en bedieningsgemak

Digiscoping met iPhone 5 en iPhone 6

De revolutionaire Apple iPhone adapters van Swarovski Optiek stellen je in staat om gemakkelijk de mooiste foto's en video's te maken in combinatie met Swarovski Optiek.

Neem je iPhone 5 of iPhone 6 dus mee! Het demo team van Swarovski Optiek is natuurlijk aanwezig en we helpen je graag verder. **Je bent van harte welkom!** meer info: www.vogelbescherming.nl/tedoen

Vogelbescherming Nederland • Boulevard 12 3707 BM Zeist
Open van 10.00 - 17.00 uur.

Colofon

Vogels+ tweede jaargang, september 2015

Vogels+ is een uitgave van Vogelbescherming Nederland voor vogelaars. Verschijnt 4 keer per jaar voor tablet en op papier. Een abonnement kost voor leden van Vogelbescherming €14,50 per jaar. Niet-leden betalen €24 voor een papieren abonnement. Vogels+ is gratis beschikbaar voor tablets (Download de app 'Vogelbescherming' voor Android en iOS tablets).

Abonnementen via vogelbescherming.nl/actueel/tijdschriften of via het servicecentrum van Vogelbescherming: 030 693 77 00. Reacties zijn welkom via info@vogelbescherming.nl.

Actueel nieuws over de bescherming van vogels leest u maandelijks in de gratis digitale nieuwsbrief van Vogelbescherming. Aanmelden via vogelbescherming.nl/nieuwsbrief.

Vogels+ is ook actief op Facebook: daar leest u meer en kunt u meepraten over actuele onderwerpen.

Redactie

Lars Soerink (hoofdredacteur), René de Vos (eindredacteur), Ruud van Beusekom, Rob Buiters.
Beeldredactie: Pauline van Mechelen.

Vormgeving

Kees Klaver, Badhoevedorp

Druk

GrafiServices

Foto's

Cover **Bergeend** Eric van Roon/BB
Pag. 25 **Waddenzee** Lars Soerink/Vilda
Pag. 32 **Zilverplevier** Bouke Altema/BB

Vogelbescherming Nederland
Postbus 925
3700 AX Zeist

vogelbescherming.nl
facebook.com/vogelsplus
twitter.com/vogelnieuws

Overname van artikelen en/of figuren mag alleen met voorafgaande toestemming van Vogelbescherming Nederland.

Het werk van Vogelbescherming Nederland wordt ondersteund door de Nationale Postcode Loterij.

Najaar

04 BINNENKORT Over zaken die voorzien zijn of zomaar hot kunnen worden. Plus columns.

08 KWESTIE Vogelbescherming verdedigt renovatie die gierzwaluwen het leven kost.

10 DE NIEUWE RODE LIJST Hoe staat het met de vogels in Europa? Niet zo best, maar er zijn lichtpuntjes.

22 IJSSELMEERDRAMA Wie heeft hier het eerste visrecht: de vogels of de vissers?

25 DOSSIER DE WADDEN

- De Waddenzee geschetst in een notendop.
- Een nieuw eiland alléén voor vogels: Vogelsand.
- Vogelbevolking Waddenzee in kaart gebracht

Rubrieken

- 15 Wet
- 16 Portret
- 18 Infographic
- 19 Foerage
- 20 Veldwerk
- 32 Staart

LARS SOERINK

Zon, zee, chlorofyl

Ze zetten de energie van de zon om in voedsel voor trekvogels; de microscopische plantencellen die een microbiëel zonnepaneel vormen op de moddervlakte van het wad. Onzichtbaar doen ze hun werk en zo maken ze het bestaan mogelijk van veel grotere soorten: vogels, vissen, zeehonden. Het is maar één van de eye-openers die Waddenprof Han Olff met u deelt in deze Vogels+ (pagina 26 e.v.).

We mogen ze wel dankbaar zijn; zonder die kleine rakkers geen trekvogels. Die microbiële kledder is een schril contrast met de verzengende hitte waar ik deze zomer in Marokko op werd getrakteerd. De Sahara is een moordenaar voor wie niet topfit is, en voorzien van de nodige reserves. Het is slechts dankzij tientallen flessen Sidi Ali (Marokko's evenknie van Spa Blauw) dat ik veilig terugkeerde. Een bezoek aan de twee gebieden kort na elkaar heeft me het belang van een onverstoorde Waddenzee en voedselrijke *stop-over*gebieden scherper doen zien.

De trek is geen snoepreisje, het is balanceren op het scherp van de snede. In een wereld – de natuur, onze eigen habitat – waarin alles samenhangt maakt een beetje meer of minder fotosynthese op het wad een wezenlijk verschil.

LARS SOERINK
HOOFDREDACTEUR

DOSSIER De Wadden

NETWERK WETLANDWACHTEN 20 JAAR

WETLANDWACHTEN JAN ANDEWEG

Ze houden al twintig jaar de belangrijkste vogelgebieden van Nederland scherp in de gaten: de WetlandWachten van Vogelbescherming. Ons model van bescherming van wetlands heeft intussen internationaal veel navolging gekregen.

Het netwerk werd twintig jaar geleden opgericht. Sindsdien ontving Vogelbescherming veel internationaal bezoek dat geïnteresseerd was in het WetlandWacht-model: vogelbeschermers uit heel verschillende landen als Azerbeidzjan, Oekraïne en Denemarken.

Ons netwerk telt op dit moment 84 WetlandWachten. Door de jaren heen zijn het er ruim 150 geweest: ambassadeurs van hun wetland en de vogels die er leven. Stuk voor stuk bevlogen mensen met een hart voor hun gebied. De WetlandWachten begonnen met de

overzichtelijke taak om negatieve ontwikkelingen te signaleren. De meesten zijn nu uitgegroeid tot halve jurist, geslepen onderhandelaar, teller, belangenbehartiger van de vogels, soms ook luis in de pels van terreinbeheerders en lobbyist bij overheden. In het bedrijfsleven heeft iemand met zo'n profiel een topfunctie! Onze WetlandWachten doen het uit betrokkenheid bij de natuur.

Onze ogen en oren

Het idee om een netwerk van vrijwilligers op te richten voor de bescherming van de Nederlandse wetlands is een gouden greep gebleken. WetlandWachten heten de ogen

Als WetlandWacht kun je de beheerder helpen, of ontwikkelingen opbouwend-kritisch volgen. Wie heeft er belangstelling? www.vogelbescherming.nl/wetlandwachten.

en oren van Vogelbescherming in het veld. Ze zijn voor onze organisatie onmisbaar; landelijk kunnen we niet zonder hun regionale inzet en kennis, regionaal kunnen we niet zonder de ondersteuning en de kennis van landelijke beleidskaders en wetgeving. Wil je meer weten over het netwerk van WetlandWachten? Kijk dan op www.vogelbescherming.nl/wetlandwachten.

ALTERNATIEF VOOR WIND-GEHAKTMOLENS

De duistere kant van duurzame windenergie is dat windmolens veel vogelslachtoffers maken. Vogelbescherming is voorstander van duurzame energie, maar dan wel vogelvriendelijk. Slecht geplaatste windmolens kunnen veel aanvaringen met vogels en vleermuizen opleveren. Vogel-aanvaringen zouden wel eens tot het verleden kunnen behoren als de wiek-loze uitvinding van Vortex een

succes wordt. Het principe is briljant in z'n eenvoud: een zuilvormige structuur wordt door wind in trilling gebracht. De energie van deze oscillatie wordt vervolgens omgezet in elektriciteit. Waarom ze nog niet overal staan? De technologie van deze Vortex Bladeless is nog in het prototype-stadium, en wordt via crowdfunding op de markt gebracht. Lees er meer over op <http://tinyurl.com/o9e82v6>

ZANDSUPPLETIES EN VOGELS

Bij zandsuppletie - het opspuiten van zand voor de kust om ons tegen de zee te beschermen - wordt gebruik gemaakt van de natuurlijke dynamiek van water en wind. Dat klinkt heel sympathiek, maar deze techniek kan ook negatieve gevolgen voor de natuur hebben. Zandsuppleties verstikken het leven voor de kust dat wordt 'aangezand'; wormen, schelpdieren en ander leven. Ze vormen het voedsel van vogels en ander dierenleven. Daarom heeft Vogelbescherming in 2009, samen met andere natuurorganisaties, een samenwerkingsovereenkomst getekend met Rijkswaterstaat, die verantwoordelijk is voor de suppleties. De partijen hebben samengewerkt aan de ontwikkeling van een onderzoeks- en monitoringsprogramma. De resultaten zijn vertaald in een 'richtlijn ecologisch gericht suppleren'. Zo moet het zand van dezelfde korrelgrootte zijn als het zand dat ter plekke van nature aanwezig is. Plekken die voor zwarte zee-eenden van belang zijn, mogen ook niet worden verstoord door de baggerschepen en hun werkzaamheden. En het zand mag niet op schelpdierbanken terecht komen.

RIJKSWATERSTAAT

De afspraken hebben effect

Het convenant heeft goed gewerkt: de ecologische richtlijnen zijn nu onderdeel van elk suppletieplan; de verstoring van vogels als gevolg van de suppleties was daardoor veel minder dan anders het geval geweest zou zijn en schelpdierbanken blijven in stand. In de winter mag er niet gewerkt worden in de gebieden waar zwarte zee-eenden zich ophouden. Daarmee is veel natuurwinst geboekt. Er worden veel zandsuppleties uitgevoerd en de verwachting is dat het er alleen maar meer gaan worden. De ingeschatte stijging van de zeespiegel maakt het nodig om de kustlijn duurzaam te versterken. Zandsuppleties zijn een manier om dit te bereiken, zonder dat er dijken aangelegd hoeven te worden. In de uitvoering moet de natuur echter zoveel mogelijk ontzien worden. Daar zal Vogelbescherming goed op blijven toezien en we monitoren de effecten op vogels.

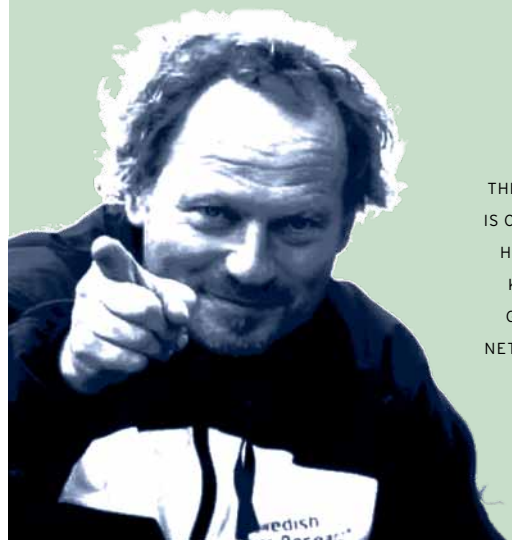
Piers- mooi Oude liefde roest niet

Rob Schuckard was vogelwachter op Engelsmanplaat, studeerde af als bioloog aan de Universiteit van Amsterdam, begon in Friesland een leven als duurzame en weidevogelvriendelijke melkveehouder, maar verloor een juridische strijd tegen de afgedwongen waterpeilverlagingen. Dat was zo'n 30 jaar geleden. Rob verkocht zijn boerenbedrijf en emigreerde naar Nieuw-Zeeland. Daar is hij nu duurzaam bosbouwer. Hij heeft tijd voor onderzoek aan kanoeten en rosse grutto's.

De rosse grutto's die Rob onder zijn hoede heeft zijn de kanjers die in één ruk van Alaska naar Nieuw-Zeeland vliegen. Dat is meer dan 11.000 kilometer zonder onderbreking doorvliegen, maar het scheelt wel een najaarsstop in de Gele Zee. Tijdens de voorjaars trek terug naar Alaska maken ze daar toch een stop, al moeten ze ook dan 10.000 kilometer overbruggen om de kusten van Korea of China te bereiken.

In dat dichtbevolkte oosten van Azië is door ongebreidelde inpolderingen steeds minder plek voor rosse grutto's. De vogels die in Noordwest-Australië overwinteren kregen de laatste jaren grote klappen. Gek genoeg suggereerden tellingen in Nieuw-Zeeland een stabilisatie van de daar overwinterende aantallen. Zou dit verschil te verklaren zijn door een contrast in trekstrategie? De Australische rosse grutto's zijn immers twee keer per jaar op de Gele Zee aangewezen en de Nieuw-Zeelanders alleen in het voorjaar.

Rob en zijn collega's hebben de afgelopen jaren veel rosse grutto's individueel herkenbaar gemaakt met kleurringen. Ook checkten ze regelmatig welke er nog in leven waren. Nieuw detectivewerk met deze gegevens laat zien dat de overleving van de Nieuw-Zeelandse rosse grutto's de laatste jaren wél verminderd is, zij het wat geringer dan bij de Australische vogels. Tellingen vertelden maar een deel van het verhaal. Vanwege een wat grotere dan gemiddelde aanwas van jonge vogels – zij blijven enkele jaren in Nieuw-Zeeland voor ze hun eerste trek maken – was het overlevingsprobleem verborgen gebleven.

PROFESSOR
THEUNIS PIERSMA
IS OPRICHTER VAN
HET SAMENWER-
KINGSVERBAND
GLOBALFLYWAY
NETWORK.COM.AU

Miljoenen vogels migreren langs de Oost-Atlantische 'flyway', met de Waddenzee als cruciale tussenstop. Vogelbescherming zet zich volop in voor dit Nederlandse Werelderfgoed, maar richt zich óók op de bescherming van de gehele trekroute.

Zo participeert Vogelbescherming in een programma van BirdLife voor de kustzone van West-Afrika. De Zwitserse MAVA Foundation maakte onlangs bekend ook een tweede fase hiervan te willen steunen met 1,2 miljoen euro. Goed nieuws dus voor onder meer kanoeten en rosse grutto's. Tijdens de eerste fase is onderzocht hoe het eigenlijk gaat met vogels langs het zuidelijke deel van de trekroute en welke bedreigingen opgelost moeten worden. Daarnaast zijn er natuurorganisaties in West-Afrika versterkt en werden bijvoorbeeld mangrovebossen hersteld. Tijdens de tweede fase gaat het geld naar:

- verbetering van het natuurbeheer in drie belangrijke vogelgebieden, samen met de lokale bevolking en overheden;

- versterking van natuurorganisaties in Mauretanië, Senegal en Guinee-Bissau;
- uitbouw van de samenwerking met BirdLife Partners in Marokko, Nigeria en Zuid-Afrika.

Vogelbescherming maakt deel uit van het comité dat dit programma voor *Coastal Migratory Birds* aanstuurt en is direct betrokken bij de partnerontwikkeling, communicatie en concrete beschermingsprojecten in Marokko, Senegal en Guinee-Bissau.

Meehelpen?

Wie dit internationale beschermingswerk voor trekvogels belangrijk vindt, kan Vogelbescherming steunen met een gift via www.vogelbescherming.nl > help mee.

WIND MEE VOOR TREKVOGELS

KANOETSTRANDLOPER MARKUS VARESVUO / AGAMI

UIT DE WETENSCHAP

Deze drie artikelen uit de wetenschappelijke vogelliteratuur mag je niet missen:

- Genetisch onderzoek levert steeds meer inzicht op over bron- en verdwijnpopulaties van bedreigde soorten. Waar het verstandig lijkt om een kwijnende populatie te ondersteunen met (beheer) maatregelen, hoeft dat voor de soort niet zonder meer gunstig te zijn. In Portugal bleek dat strandplevieren uit het binnenland zich vestigden aan de kust

en daar de populatie aanvulden. Een ecologische *sink*. Genetisch onderzoek zorgt voor meer informatie waardoor beschermingswerk complexer blijkt. *Bird Conservation International*, Juni 2015 (153-165)

- Er wordt in de discussie over de bescherming van weidevogels veel naar predatoren gekeken en gewezen. Nederlandse onderzoekers toonden aan dat de predatie van nesten van grutto's veel

groter is in grasland-monocultuur dan in kruidenrijke weiden die later gemaaid worden. Misschien niet verassend, wel goed om dit feit voor ogen te houden. *Ibis*, juli 2015 (614-625).

- Je lengte als vogelaar schijnt niet van invloed te zijn op de vluchtafstand van vogels. Dat onderzochten Britse onderzoekers. Wat een flinke opluchting moet zijn voor Nederlandse vogelaars met een rijzig postuur. *Bird Study*, mei 2015 (285)

ALLES WAT JE WETEN WIL OVER WEIDEVOGELBEHEER

Weinig vogels zijn zó goed onderzocht als weidevogels. Het ontbrak echter aan een goed overzicht van deze kennis, gebundeld voor iedereen die zich in de praktijk bezig houdt met bescherming en beheer. Speciaal voor boeren, beheerders van reservaten, kortom: iedereen die weidevogels op het land heeft, is alle relevante kennis in één rapport samengebracht. Handig, want het vele onderzoek maakte ook die typische zaken die je als beheerder wilt weten, lastig te vinden.

Het rapport is in opdracht van Vogelbescherming samengesteld door bureau Altenburg & Wymenga. Het is een must voor iedereen die betrokken is bij weidevogels: als beschermer, beheerder, boer, of loonwerker. Download het rapport hier: <http://tinyurl.com/npw73sr> of vraag het op via info@vogelbescherming.nl.

MOBIELE OEVERZWALUWWAND

Samen met de gemeente Zwolle, Vivara natuurbeschermingsartikelen en de Zwolse Vogelwerkgroep voert Vogelbescherming op een bouwplaats in Zwolle een experiment uit met een mobiele oeverzwaluwwand. Het is een modulair systeem, bedoeld om in te kunnen zetten op bouwplaatsen waar door vestiging van een kolonie oeverzwaluwen de bouw vertraagd dreigt te worden. Het experiment is eerder uitgevoerd op twee plaatsen in Duitsland. Daar was het succesvol. Dit mobiele systeem biedt bovendien kansen voor onderzoek omdat de nest-units aan achterkant open kunnen: makkelijk voor het ringen van jongen. <http://tinyurl.com/pqptwau>

VIVARA

RUUD Urbaan vogelen

Rotterdam, je zal er maar wonen... Of nee, laat ik de 020-haters tegemoet komen: Amsterdam. Prachtstad natuurlijk, hoewel een beetje druk. Je zal er maar wonen: als vogelaar. Ik heb diep medelijden met de Remco's, Jips en Martins van deze wereld die hun transportfiets omdraaien zodra ze aan de grenzen van Groot-Amsterdam staan om zich daarna vol overgave weer in het stadsgevoel te storten. Maar onze stadsecologen zélf raken niet uitgejubeld over hun stadsnatuur. Over oorverdovend krijgende halsbandparkieten, plastic meerkoetnesten, blauwe reigers op de Dappermarkt – nog niet met een tang beet te pakken, zó smerig – of dat ruige terreintje achter de Makro waar één schamel bosrietzangertje broedt. De stadsdeelraad kan zich hiermee mooi op de kaart zetten, hoor je ze denken.

Nee, ik ben geen *urban birder*. Dat weet ik zeker sinds ik voor de broedvogelatlas Huizen moest onderzoeken. Rondfietsen, de kijker heimelijk onder mijn jas, dat gaat nog wel. Maar dan: vijf minuten vogels tellen op één punt, dat je niet zelf hebt uitgekozen. Daar sta ik dan, met mijn kijker om mijn nek, geheel vrijwillig op het alersufste plekje in de gribuswijk van het dorp. Zakdoektuinjes met winkelwagens, hier waak ik-bordjes. Ik ontwijk de priemende blik van een hondenuitlater - ja, met pitbull. 'Zondagmorgen! Kunt u niet wat langer op bed blijven?', denk ik dan. Ik zie een huiszwaluwnest onder een dakgoot. Is het bezet? Ik moet mijn kijker erop richten. Het raam eronder is van een slaapkamer. Ik durf niet. Het raam gaat open. Een blonde krullenbos verschijnt. De pitbullman draait zich om. Het zweet breekt mij uit. Vijf minuten! Een eeuwigheid, welke kamerornitholoog heeft dit bedacht? Ik kijk zo vaak op mijn horloge, dat de telling niet betrouwbaar meer is. Na vier-en-een-halve minuut maak ik dat ik wegkom en fiets zo snel mogelijk naar het bos.

RUUD VAN BEUSEKOM

'Hier valt vooral veel te wi

In het project 'Stroomversnelling' worden duizenden huizen energieneutraal gemaakt. Daarbij gaan nesten van dakbroeders verloren. Gierzwaluwbeschermers begrijpen niet dat Vogelbescherming géén bezwaar aantekende. Jip Louwe Kooijmans verdedigt de keuze.

Dat project Stroomversnelling, wat is dat?

"Vanwege Europese energienormen worden veel woningen in Nederland omgevormd tot zogenoemde 'Nul Op de Meter'-woningen. Maximaal 4,2 miljoen huizen die gebouwd zijn tussen 1950 en 1980 - ruim de helft van het Nederlandse woningbestand - komen hiervoor in aanmerking. De Stroomversnelling is een groot renovatieproject waarbij vier bouwbedrijven en zes woningcorporaties zijn betrokken. Het doel is de renovatie en na-isolatie van 111.000 woningen. Op 18 november 2014 werd een experimentele ontheffing van de Flora- en faunawet verleend voor de verbouwing van de eerste 2000 woningen. Dat gebeurt door er letterlijk een soort tweede schil tegenaan en overheen te leggen. Tegen de muren komen prefab elementen met steenstrips aan de buitenkant en op het dak komt een dikke isolerende laag met zonnepanelen erop."

Klinkt mooi, maar volgens de ontheffing voor dit project mag er ook in het broedseizoen van huismus en gierzwaluw worden gebouwd. Het kan niet anders dan dat er slachtoffers bij vallen. Waarom hebben jullie geen bezwaar tegen die ontheffing aangetekend?

"Vogelbescherming is inderdaad tégen het werken in het broedseizoen, maar heeft geen bezwaar aangetekend omdat de zorgplicht uit artikel 2 van de Flora- en faunawet wél van kracht blijft. Het is een strategische keuze om een groter eindresultaat te bereiken. Bovendien worden alle woningen, ook waar geen vogels zijn aangetroffen, voorzien van kunstmatige nestplaatsen voor deze soorten."

Maar ondertussen zijn er op één van de locaties, in Oud-Vossemeer, wel bijzonder vervelende situaties ontstaan; gierzwaluwen vlogen zich dood tegen hun dichtgestopte nestingen. Terwijl er uiteindelijk op die plek nog helemaal niet is verbouwd in het broedseizoen. Schade voor niets dus.

"Dat is inderdaad een heel akelige situatie, maar ik wil benadrukken dat dit één straat was met tien huizen. De ontheffing voor de eerste tweeduizend huizen is een experimentele ontheffing. Het is dus ook goed dat gierzwaluwbeschermers in Oud-Vosse-

Jip Louwe Kooijmans is stadsvoegelexpert van Vogelbescherming Nederland. In deze Kwestie verdedigt hij de keuze van Vogelbescherming om géén bezwaar te maken tegen een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen in het broedseizoen van huismus en gierzwaluw en de kwetsbare periodes van vleermuizen.

meer aan de bel hebben getrokken. Aan het eind van dit eerste jaar wordt de ontheffing geëvalueerd. Dan zullen de betrokken bouwbedrijven en wooncorporaties dus moeten leren van deze situatie. Vogelbescherming zal ook een zienswijze indienen op de nieuwe ontheffing."

Wat hebben de bouwers dan geleerd ten koste van die doodgevlogen gierzwaluwen?

"In ieder geval dat er snel en efficiënt gewerkt moet worden. Het mag natuurlijk niet meer zo zijn dat er heel lang en uiteindelijk voor niets nestingen dicht worden gestopt. In de schaalgrootte zit tegelijk ook de potentiële winst. Vogelbescherming Nederland wil dat de kansen voor natuurontwikkeling duurzaam worden vast gelegd in onze steden. Het doel om standaard geschikte nestgelegenheid en andere natuurbeschermingsmaatregelen toe te passen bij nieuwbouw en renovatie komt hiermee een belangrijke stap dichterbij."

Wat valt er voor de vogels te winnen?

"In de ontheffing is vastgelegd dat in alle woningen nestgelegenheden worden opgenomen voor dakbroeders als huismus en gierzwaluw. In samenspraak met de bouwers is een top-drie aan voorkeursmaatregelen afgesproken per vogelsoort, afhankelijk van het woningtype dat aangepakt wordt. Deze top-drie is gebaseerd op bekende effectieve maatregelen. Dat is dus heel veel nestgelegenheid die er voor de komende veertig jaar bijkomt. En dat zijn geen nestkastjes die na verloop van tijd van de muur donderen, maar structurele oplossingen."

Voor dit project wordt het hele dak van de huizen kaal gehaald. Wat gebeurt er als de bouwvakkers daar een nest met eieren of jongen tegenkomen?

"Dat hangt uiteindelijk van de individuele beslissing van die betreffende bouwvakkers af. In de voorschriften van de ontheffing staat dat de start van de werkzaamheden moet worden uitgesteld tot er geen exemplaren van de aangevraagde soorten meer aanwezig zijn in het gebouw. Bovendien kan de ontheffing worden ingetrokken als blijkt dat de ontheffingshouder zich niet houdt aan de voorschriften."

nnen voor **stadsvogels**'

GIERZWALUW MARKUS VARESVUO / AGAMI

Je hebt voor dit project met de bouwers aan tafel gezeten. Ben je niet bang dat je je teveel hebt laten inpakken door die grote ondernemers?

“Allerminst. Vogelbescherming was jammer genoeg niet betrokken bij de voorbereiding van dit project. Daardoor waren de maatregelen in het plan in eerste instantie niet conform de hedendaagse kwaliteitstandaard en het actuele kennisniveau. Zeg maar gerust: de voorgestelde maatregelen waren beroerd. We zijn geen onderdeel van het project en worden ook niet door de bouwers betaald. Waar je bij de bescherming van bosvogels met de boswachter praat, is het nu eenmaal zo dat je bij het beschermen van stadsvogels met bouwondernemingen aan tafel zit. Het past helemaal binnen de strategie van Vogelbescherming: werken aan onze doelen door samen te werken met anderen.”

“Grove en intentionele nalatigheid uitgezonderd, zal Vogelbescherming niet procederen in het stedelijk gebied. En ik moet zeggen dat ik ook een bijzonder goede workshop heb gehad met de betrokken bouwbedrijven. Wij kwamen met ideeën en de technisch tekenaar die aan tafel zat vertaalde dat meteen in concrete voorstellen. Zo zijn er ook goede alterna-

tieven gekomen voor de plastic nestkasten die men in eerste instantie, onder andere in de bloedhete nok van de woningen, wilde toepassen. Ook daarover hebben gierzwaluwbeschermers terecht aan de bel getrokken. Daar is dus nu een deugdelijke houten kast voor in de plaats gekomen, op een plek die niet te heet wordt in de zomer.” ●

“De gierzwaluw als soort
wordt hier beter van”

De Europese Rode Lijs

Ruim twee miljard vogels zijn Europeaan. Sommige soorten doen het fantastisch, andere zijn zorgenkindjes. Het is verhelderend om eens óver de grenzen van onze nationale Rode Lijst te kijken.

TEKST LARS SOERINK • FOTO **SCHOLEKSTER** DAAN SCHOONHOVEN / BUITEN-BEELD

+ verbreedt onze horizon

Op het Europese continent leven zo'n 530 broedvogelsoorten. Met ongeveer de helft van de soorten gaat het goed, over hen hoeven we ons niet meteen zorgen te maken. Maar in onze ideale wereld wordt geen enkele soort - door menselijk toedoen - bedreigd met uitsterven. We zijn ver af van die utopische situatie; 13% van de vogelsoorten in Europa wordt wel degelijk bedreigd. Van veel soorten blijven bovendien de aantallen fors dalen: zomertortel, scholekster, kievit en graspieper bijvoorbeeld. Voor de duidelijkheid; er zijn geen soorten in Europa die door natuurlijke oorzaken worden bedreigd. Maar er is ook goed nieuws; door inspanning van natuurbeschermers zijn populaties van ernstig bedreigde soorten als aasgier en Spaanse keizerarend de laatste jaren weer toegenomen.

HANTEREN WE PRAKTISCHE OF ETHISCHE STANDPUNTEN?

De Europese Rode Lijst is een opsomming van de stand van de populaties van vogelsoorten binnen het Europese grondgebied. Daarmee is de Europese lijst veelzeggender dan de Nederlandse Rode Lijst. Een soort die in Nederland verdwijnt hoeft niet meteen op wereldschaal bedreigd te zijn. De Europese lijst helpt om de ontwikkelingen in Nederland in perspectief te zien.

Moeten we ons hier bijvoorbeeld zorgen maken om het verdwijnende korhoen, een soort die in het buitenland nog talrijk aanwezig is? Volgens sommigen niet; zij die vinden dat we ons in Nederland vooral moeten richten op de soorten die hier hun zwaartepunt hebben - weidevogels als grutto bijvoorbeeld - hebben een sterk argument. Zij zijn misschien wat praktischer ingesteld dan wie zich meer op de ethiek richt: een wilde diersoort moet in zijn hele areaal kunnen voortbestaan. Vogelbescherming vindt dat elke vogelsoort die in Nederland leeft, voldoende leefgebied moet hebben om hier op eigen kracht een toekomst te hebben.

Zorgenkindjes

VALE PIJLSTORMVOGEL DANIELE OCCHIATO / AGAMI

De vale pijlstormvogel - tot voorkort gezien als een ondersoort van de noordse pijlstormvogel - leeft in het Middellandse Zeegebied en is van een beperkt aantal eilanden afhankelijk. De soort komt vrijwel niet buiten Europa voor. Ook in de zwaarste categorie: de gestreepte vechtkwartel. Maar met een heel ander verhaal; het is een Afrikaans-Aziatische soort die het ook in Zuid-Spanje probeert. Het is wellicht interessant om vooral goed te kijken naar de soorten die 'bij ons' leven en waar het in heel Europa niet goed mee gaat. Soorten die dan opvallen zijn die van het boerenland: kievit, grutto en graspieper. Opvallend genoeg staat de veldleeuwerik, bij ons een soort die in een vrije val is geraakt, nog niet op de Europese lijst. Hoewel dat natuurlijk een schrale troost is voor wie de lucht boven onze weilanden wat stil vindt.

De EU versus Europa

Een van de interessantste inzichten die de Europese Rode Lijst biedt, is een vergelijking tussen de 27 Europese lidstaten en het gehele continent. Hoe doen de landen die de Europese natuurbeschermingsregels moeten volgen het, in vergelijking met die landen waar 'slechts' eigen wetgeving van toepassing is? Met de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn heeft de EU immers een - in elk geval in theorie - zeer goed beschermingsregime voor vogels en hun leefgebieden. BirdLife stond aan de wieg van die Europese wetgeving en het is dus interessant om door de oogcharen te kijken of er verschillen te zien zijn.

Die zijn er inderdaad. Soms in positief opzicht - naar onszelf als EU-burgers toe geredeneerd - maar er zijn beslist ook soorten die het buiten de EU beter doen dan erin. Wie er even over nadenkt zal het niet verbazen: het gaat dan vooral om de boerenlandvogels. Die worden slecht beschermd door Europese regels, sterker nog: de intensivering van de agrarische sector werd sinds de oprichting door de Europese Unie aangewakkerd. De Rode Lijst onderstreept nog eens het grote belang van internationale natuurbescherming voor alle vogelsoorten die hun zwaartepunt buiten natuurgebieden hebben. Dat is de uitdaging voor de komende tien jaar, op weg naar een volgende editie van de lijst.

Succesverhaal: lepelaar

Dat bescherming en herstel van leefgebieden echt werkt, is prachtig te zien aan het recente succes van de lepelaar. Stond de soort tien jaar terug nog als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst, nu is hij teruggeschaald naar 'groen'. En dat is rechtstreeks te danken aan het werk van natuurbeschermingsorganisaties en overheden die natuurgebieden veilig stelden. En aan een goed beheer van die gebieden, waardoor er voldoende voedsel én broedgelegenheid is. Ook Nederland droeg daar aan bij; bij ons maakte de soort een spectaculaire comeback na de vestiging op de Waddeneilanden. Daar broeden lepelaars vrij van predatoren en is het broedsucces hoog.

KWARTELKONING YVES ADAMS/WILDA

Van de lijst af: kwartelkoning

Hoe belangrijk een lijst als deze ook is, het is altijd zaak om van soort tot soort te kijken wat er aan de hand is. Neem nu de kwartelkoning, een soort waar we ons in Nederland terecht zorgen om maken. Toch vind je 'm niet terug op de Europese Rode Lijst. Dat komt vooral omdat er veel meer kennis is opgedaan van de verspreiding en aantallen in Rusland.

Tien jaar terug wisten we simpelweg niet goed hoe het daar met de soort gesteld was, maar we vermoedden een afname. Door betere kennis weten we nu dat het zwaartepunt van de populatie in Rusland ligt en dat de soort bij ons weliswaar nog maar weinig voorkomt - minder dan honderd paartjes in 2015 - maar als je naar heel Europa kijkt hoeven we ons over de kwartelkoning niet meteen grote zorgen maken. Dat is natuurlijk geen reden om onze handen hier van de kwartelkoning af te trekken; de mysterieuze ral hoort evenzeer bij het Nederlandse rivierengebied en Groningse akkerland als de grutto op een laagveenweide.

LEPELAAR JACQUES VAN DER NEUT / AGAMI

Wat gaan we doen met **die lijst?**

Wat moeten we nu precies met die nieuwe Europese Rode Lijst? Dit is wat BirdLife er mee doet: de Rode Lijst legt bloot welke soorten het meest kwetsbaar zijn. Omdat geld voor natuurbescherming per definitie heel schaars is, moet het zo goed mogelijk besteed worden. Daarom willen we problemen het liefst op de schaal van de hele flyway van een soort aanpakken. Het terugdringen van illegale jacht, en het zoeken naar oplossingen voor belangenconflicten - bijvoorbeeld windenergie en vogelaanvaringen - hoort ook bij dit beleidswerk van BirdLife en Vogelbescherming.

TE LAND ÉN TER ZEE

Eén van de grootste uitdagingen is het zoeken naar een toekomst voor vogels die afhankelijk zijn van het boerenland. In heel Europa zitten soorten van het agrarisch landschap in de knel. De Europese natuurbeschermingsregels volgens de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn hebben voor veel soorten een flinke verbetering opgeleverd. Kraanvogel en zeearend hebben zich hierdoor flink kunnen verspreiden over Europa, waaronder ook Nederland. Gebieds- en soortenbescherming in het boerenland is nu eenmaal razend ingewikkeld. Althans, dat beeld bestaat. Nederland loopt voorop in het zoeken naar oplossingen met het netwerk van weidevogelboeren van Vogelbescherming.

V.l.n.r.

grutto Ton Nagtegaal/BB,
kievit Astrid Kant/BB,
graspieper Rob Olivier/
Agami.

Sommige bedreigde en kwetsbare soorten zijn gebaat bij het goed beschermen van natuurreservaten. Dat is het klassieke aspect van natuurbescherming dat veel mensen kennen. Veel minder zichtbaar is de noodzaak om op zee aan de slag te gaan. Meer en meer bewijs stapelt zich op dat mariene ecosystemen als gevolg van intensieve visserij wankelen. Zeevogels merken daar meteen de gevolgen van. De roep om visvrije zones (zeereservaten) wordt almaar groter. Ook hier ligt een belangrijke opgave voor natuurbeschermers.

STRENG ZIJN VOOR EXOTEN

Sommige Rode Lijst-soorten hebben last van invasieve exoten. Zo lijdt een aantal moerasgebieden in Nederland flink onder watercrassula, een plantje dat we waarschijnlijk nooit meer weg zullen krijgen en de geschiktheid van een water voor vogels volledig op zijn kop kan zetten. Het plantje ziet er onschuldig uit, maar watergangen kunnen er totaal mee dicht groeien.

Geld voor natuurbeheer wordt gemakkelijk gestoken in het open houden van watergangen, in plaats van in het oplossen van andere problemen. BirdLife pleit ervoor om met exoten vooral geen risico's te nemen en zo vroeg mogelijk in te grijpen. Het gevaar is dat we een soort eenheidsflora en -fauna in grote delen van de wereld krijgen. Kritische soorten lijden daaronder, ten gunste van soorten die vaak massaler voorkomen en toleranter zijn ten aanzien van hun leefomgeving. 'Biologische nivellering' wordt dat genoemd.

De Rode Lijst is vooral een urgentielijst. In een ideale wereld zou de lijst leeg zijn. Er is echter volop werk aan de winkel. Als supporter van Vogelbescherming helpt u indirect al mee aan die missie. Als u meer wilt doen, kunt u zich bijvoorbeeld aansluiten bij een soortwerkgroep, of meehelpen aan natuurbeheer in uw omgeving. ●

European Red List
of Birds

LEES DE LIJST ZELF!

De Europese Rode Lijst is een lezenswaardige uitgave in het Engels. Naast veel degelijke tekst is ook via overzichtelijke tabellen en informatieve fotobijschriften veel informatie over de beschermingsstatus van soorten beschikbaar. Downloaden dus – via <http://tinyurl.com/rodelijsteu>.

Vogels zijn beschermd. Als je denkt dat ze ergens in gevaar worden gebracht sta je niet machteloos; je hebt diverse mogelijkheden.

Overtreding van de Flora- en faunawet

Stel je bent op weg naar een boerenschuur om van de boerenzwaluwen te gaan genieten die daar in en uit vliegen van en naar hun kroost. Als je bent gearriveerd, zie je dat de boer op het punt staat om het schuurtje te slopen. Je vraagt je af of je iets kunt doen om te voorkomen dat de nesten en kuikens verloren gaan. Biedt de wet uitkomst?

DE FLORA- EN FAUNAWET BIEDT VEEL BESCHERMING

Alle inheemse vogels zijn beschermd door de Flora- en faunawet. Die wet verbiedt het vernielen of beschadigen van nesten en eieren. Nesten van de boerenzwaluw zijn beschermd gedurende de broedtijd. Als het schuurtje gesloopt wordt, zullen de nesten verloren gaan. Dat is dus in strijd met de Flora- en faunawet. Daarnaast verbiedt de Flora- en faunawet ook het doden van vogels. Als er nog jongen in de nesten aanwezig zijn die niet vliegvlug zijn, bestaat de kans dat de jongen worden gedood. Tot slot is er het verbod op het opzettelijk verontrusten van vogels.

Het is mogelijk om, onder voorwaarden, een ontheffing van deze verboden te krijgen of een omgevingsvergunning met een 'verklaring van geen bedenkingen' van de minister van Economische Zaken. Maar de kans dat de boer een dergelijke vrijstelling heeft is klein. Die wordt namelijk doorgaans niet voor het broedseizoen verleend.

KUN JE MET DE OVERTREDER IN GESPREK?

Wat kun je doen? Wij adviseren meestal om eerst met de mensen te gaan praten. Soms is er sprake van onwetendheid; men weet niet dat er vogels broeden of men is zich er niet van bewust dat deze vogels en hun nesten wettelijk beschermd zijn. Als je uitlegt waarom dit van belang is, kan het zijn dat de initiatiefnemer bereid is een oplossing te zoeken. Mogelijk geeft hij aan dat hij een vrijstelling heeft voor het werk, daar kun je ook naar vragen.

Mocht je de initiatiefnemer niet willen aanspreken of biedt het geen soelaas, dan kun je de milieupolitie bellen via het algemene nummer van de politie: 0900 8844. Het is belangrijk om naar de milieupolitie te vragen, omdat die kennis heeft van de Flora- en faunawet. Heeft het iets minder haast dan kun je ook een melding indienen bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) via hun website www.nvwa.nl. De melding kan ook telefonisch bij het klantcontactcentrum van de NVWA: 0900 0388.

GA NA OF ER EEN ONTHEFFING IS VERLEEND

Een andere optie is om de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland in te schakelen. Zij

kunnen de initiatiefnemer een last onder dwangsom opleggen. Dat houdt in dat zij de initiatiefnemer melden dat hij de schuur niet mag slopen en dat hij een dwangsom moet betalen als hij dat wel doet. In dit geval is dit middel waarschijnlijk minder geschikt, omdat het wat langer duurt voor 'de last' er is.

Heeft de initiatiefnemer een omgevingsvergunning en handelt hij in strijd met de voorschriften dan kun je de overheidsinstantie die de vergunning heeft verstrekt vragen om te handhaven. Dat zal in veel gevallen de gemeente zijn.

Er zijn dus meerdere mogelijkheden; welke de beste keus is hangt af van de omstandigheden. ●

De milieupolitie
heeft veel
verstand van de
wetgeving

Wulp

De laatste decennia is het aantal wulpen in de Nederlandse Waddenzee verdubbeld. Er lijkt geen vuiltje aan de lucht voor onze grootste steltloper. Helaas wel: de wulp heeft internationale bescherming nodig.

De wulp is in ons werelddeel veruit de grootste steltloper met een gewicht tot wel één kilo. Ter vergelijking: de verwante regenwulp weegt maar de helft. Hij heeft ook de langste snavel; het vrouwtje tot wel achttien centimeter. Dit stelt de vogel in staat om van een breed scala aan prooien te leven: van wormen, kleine en grotere schelpdieren tot insecten en krabbetjes. Met zijn lange snavel kan hij ook diep ingegraven prooien bemachtigen. De voorkeur gaat uit naar grotere prooien als krabben, grote wormen (zeeduizendpoten) en strand- en slijkgapers. Wulpen foerageren ook veel op emelten en regenwormen in graslanden, en niet alleen in de broedtijd. Vooral de mannetjes, die een kortere snavel hebben. In het agrarisch gebied vormen emelten en regenwormen het belangrijkste voedsel. In de broedgebieden in de duinen foerageren wulpen vaak op gortdroge plaatsen, maar ze maken ook uitstapjes naar weilanden en het wad.

DOORTREKKER EN WINTERGAST

De meeste wulpen in de Waddenzee komen uit broedgebieden in Finland en Noordwest-Rusland. Al vanaf begin juli stromen de vogels binnen om te ruien. Eerst de volwassen vrouwtjes, daarna de volwassen mannetjes. Pas later, in augustus en september, komen de juveniele wulpen aan: een patroon dat veel steltlopers laten zien. Een deel van de wulpen trekt later weer weg, maar de meeste blijven overwinteren. Hun aantallen pieken in september en februari. In het Waddengebied is de wulp als doortrekker en wintergast een opvallende en talrijke verschijning. Alleen al voor het Nederlandse deel praten we over een maximum van gemiddeld 160.000 exemplaren, voor de hele Waddenzee 300.000. De trend in de totale Waddenzee, goed voor 35-40% van de flyway-populatie, is stabiel. Binnen de Waddenzee zijn echter opvallende verschillen; in Nederland en

Denemarken neemt de wulp toe, maar in de Duitse Waddenzee neemt hij af (Sleeswijk-Holstein) of blijft hij gelijk in aantal (Nedersaksen/Hamburg).

De oorzaken zijn niet duidelijk, maar in Denemarken zal het jachtverbod op de wulp in 1994 ongetwijfeld een rol hebben gespeeld bij de toename. Verder lijkt de wulp onder invloed van klimaatverandering het zwaartepunt van zijn overwinteringsgebied in Noordwest-Europa te verschuiven van west naar oost, wat ook een deel van de verandering kan verklaren.

ZELDZAAM ALS BROEDVOGEL

In veel Europese landen is de wulp als broedvogel zeldzaam geworden. Een groot land als Polen telt hooguit 250-350 broedparen. Vanwege zijn achteruitgang staat de soort al enige tijd op de Europese Rode Lijst. Tot voor kort nog als **near threatened**, in 2015 bijgesteld naar **vulnerable**: een iets minder negatieve categorie. Dit neemt niet weg dat de beschermingsstatus nog steeds zorgelijk is.

In Nederland nemen broedende wulpen vanaf het midden van de jaren negentig af. De binnenlandse broedgebieden (heide, hoogvenen) en de vastelandsduinen zijn hun wulpen nagenoeg kwijt; in het agrarisch gebied van Oost- en Zuid-Nederland

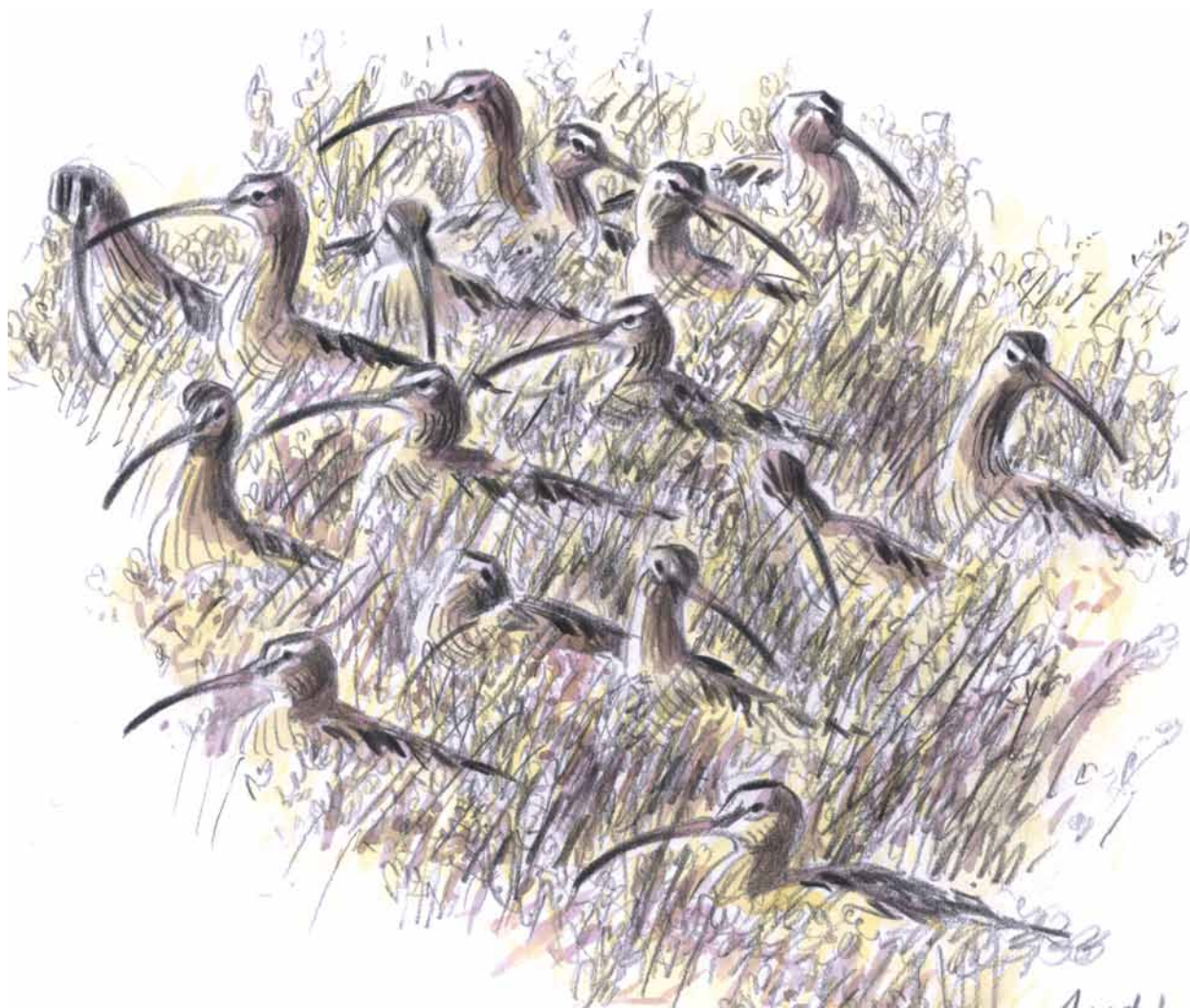
is de afname in volle gang. In 1998-2000 werd het aantal paren broedende wulpen in Nederland nog geschat op 6400-7400; dat aantal moet nu fors minder zijn, wel 30-40%. Op de Waddeneilanden broedden in 2006 zo'n 450 paren; driekwart van wat er in het hele internationale Waddengebied broedt.

AFTAKELING VAN BROEDHABITAT

Om de achteruitgang van de wulp in Europa te keren is de AEWA, (African-Eurasian Waterbird Agreement) in samenwerking met onder andere Vogelbescherming Nederland, bezig met een soortbeschermingsplan. Het blijkt dat wulpen stelselmatig te weinig jongen grootbrengen. Daar zijn meerdere oorzaken voor aan te wijzen. Een probleem dat al lang speelt is verlies, aftakeling en versnippering van broedhabitat. Oorspronkelijk bestond dat vooral uit hoogvenen, natte heide, lage open moerassen in beek- en rivierdalen. Wulpen hebben, net al veel andere vogels, een overstap naar agrarisch gebied gemaakt. Lange tijd was dat een prima alternatief, maar de voortschrijdende intensivering van de landbouw maakt dat het daar nu ook slecht gaat. Uit diverse studies bleek ook dat de predatiedruk op jongen en eieren te hoog is om populaties op de been te houden. Wulpen zijn daarnaast erg gevoelig voor verstoring door recreanten; dit kan in Nederland een rol hebben gespeeld bij de achteruitgang in de duinen. Wat niet meehelpt is dat Nederlandse wulpen voor een deel in Frankrijk overwinteren. Dat land jaagt, als enig EU-land, nog gewoon op wulpen. We mogen blij zijn dat deze soort zo lang leeft. Toch slaat de vergrijzing nu ook bij de wulp toe en gaat hij wat dit betreft de grutto achterna. ●

Wulpen hebben
een overstap
naar agrarisch
gebied gemaakt

Fotograferen door een telescoop met een digitale camera wordt digiscoping genoemd. Digiscoping geeft u de mogelijkheid om vogels van zeer grote afstand te fotograferen. Zeker bij de schuwere soorten is dit een groot voordeel.

Bij digiscopen 'kijkt' de camera door de telescoop. De telescoop met oculair heeft een zekere vergroting, bijvoorbeeld 30x. Een doorsnee digitale compact camera zoomt van 35 tot 105 mm (omgerekend naar een formaat van 35 mm).

Oostenrijkse Swarovski hebben inmiddels speciale hulpstukken voor digiscoping ontwikkeld.

VOOR DIGISCOPING HEEFT U MINIMAAL HET VOLGENDE NODIG:

- een telescoop
- een digitale camera (compact, spiegelreflex of smartphone)
- een digiscopes adapter
- een stevig statief

De meeste telescopen zullen geschikt zijn om mee te fotograferen. Het te gebruiken oculair dient een zo groot mogelijke opening te hebben zodat de uittredepupil (het beeld) binnen het camera-objectief valt. De beste prestaties zult u verkrijgen met de zogenaamde kleurgecorrigeerde telescopen.

Staat de camera halverwege het zoombereik, dan is de effectieve brandpuntsafstand 70x30, dus 2100 mm. Ter vergelijking: de langste brandpuntsafstanden van dure teletenzen stoppen ongeveer bij 600 mm. Met digiscoping kom je dus héél veel verder. Grote merken als Leica, Carl Zeiss en het

COMPACTCAMERA'S NIET GESCHIKT

Tot een jaar of twee terug was het gebruik van digitale compactcamera's veruit het meest populair bij digiscopers. De huidige generatie compactcamera's echter beschikt over te veel zoom en zijn daardoor niet meer geschikt om te gebruiken voor digiscoping. Bij gebruik hiervan treedt 'vignettering' op: duidelijk zichtbare donkere randen aan de buitenkant van het beeld. Dat komt omdat het camera-objectief buiten de uittredepupil van de telescoop valt.

SPIEGELREFLEX OF SYSTEEMCAMERA

De overgebleven systemen om mee te digiscopen zijn dus de DSLR (digitale spiegelreflex) of de relatief nieuwe digitale systeemcamera. Nadeel van beide systemen is dat ze vrij prijzig zijn en dat niet alle telescoopmerken bruikbare adapters leveren. Allebei de systemen hebben ook een aanzienlijk gewicht dat u aan het oculair van de telescoop moet bevestigen. Bovendien haal je met digiscoping vaak niet het uiterste uit de camera, al was het maar vanwege het verlies van de autofocus. Telescopen beschikken immers niet over een autofocus-systeem.

MAAK UW EIGEN ADAPTER

Een adapter die de verbinding tussen telescoop en smartphone vormt is vrij eenvoudig te maken.

- Koop allereerst een goedkope hard-case voor uw smartphone. Overal te krijgen voor meestal niet meer dan enkele euro's. In deze hardcases zit altijd al een uitsparing voor de lens van uw smartphone.
- Ga daarna op zoek naar een dop of buisje (bouwmarkt) dat mooi over uw oculair past. Let op: niet te strak in verband met beschadiging van uw oculair, maar ook niet te los. Een te grote dop kunt u makkelijk passend maken door aan de binnenkant wat ducttape te plakken.
- Maak vervolgens exact in het midden van deze dop een gaatje zodat deze perfect in lijn met de uittredepupil van de telescoop valt. Lijm de dop vervolgens op de hardcase waarbij het gaatje van de dop exact over de uitsparing voor de lens van de hardcase valt. Ziezo, uw eigen adapter is klaar.

partner voor digiscoping

Wat je weten moet om
aan de slag te gaan

SWAROVSKI HEEFT 'N IPHONE-ADAPTER

Sinds de intrede van de smartphone zijn echter veel van die nadelen verleden tijd. De smartphone is een ideale partner om in het veld te gebruiken als digitale camera voor het vastleggen van uw waarnemingen. Compact, licht van gewicht en bovendien zijn adapters voor het plaatsen op uw telescoop relatief eenvoudig zelf te maken. Swarovski heeft inmiddels voor de bezitters van de Apple Iphone 5 en 6 een uiterst handige adapter op de markt gebracht. Uiteraard werken deze adapters alleen op Swarovski telescopen.

KLAAR VOOR VIJFTIEN EURO

Voor de overige merken smartphone en telescopen maakt u gewoon, betrekkelijk eenvoudig, zelf een adapter. De kosten bedragen hooguit vijftien euro. In de winkel van Vogelbescherming te Zeist kunt u terecht voor een demonstratie op maat. Neem uw telescoop en smartphone mee! ●

Werkgroep-lid dwingt gespr

Een lid van de Vogelwerkgroep Rijn van Nijmegen signaleerde een zware overtreding van de Flora- en faunawet. Alle instanties waarbij hij aanklopte wezen naar elkaar. Vogelbescherming hielp een gesprek regelen.

Roeken zijn door hun herrie en uitwerpselen niet overal even populair, maar de nesten van de kolonies genieten bescherming van de Flora- en faunawet. De aanleg van een tweede sluis in het Twentekanaal bij Eefde lag drie jaar stil om een oplossing te zoeken voor de lokale roekengemeenschap. De verplaatsing van de nesten is het werk van professionals en is alleen toegestaan met een ontheffing van de minister.

WARENAUTORITEIT WIL ER NIET VAN WETEN

Niet iedereen houdt zich aan de aanvraag van een ontheffing, zoals een lid van de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen constateerde in zijn werkgebied. Het verhaal begint in februari 2014 als JH* melding doet bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) van een overtreding van de Flora- en faunawet. "Een paar weken eerder zag ik iemand struiken en bomen snoeien in een bosje bij de Liendense Waard (gemeente Wijchen) waar een roekenkolonie nestelde. Noodzakelijk onderhoud, dacht ik op dat moment, maar bij een volgend rondje, twee weken later, was het hele bos gekapt. Via een internetformulier heb ik bij de NVWA melding gemaakt van de overtreding, waarna uit eigen onderzoek bleek dat er geen ontheffing was verleend."

De NVWA verwees JH door naar de provincie, die verbaasd en verstoord reageerde. "Wij zijn geen bevoegd gezag voor deze situatie. Dat is wel degelijk de NVWA zelf." JH besloot door te zetten, waarbij hij

ontdekte dat de gemeente Wijchen, noch de provincie Gelderland iets wisten over de aanwezigheid van een roekenkolonie, terwijl die toch al vele jaren in het bosje nestelde. Die kolonie kwam wel, zelfs met foto's, voor op waarneming.nl. "Ik heb de informatie naar de NVWA gestuurd, maar die sloot vervolgens het onderzoek vanwege gebrek aan bewijs. Die foto had ik overal kunnen maken, zeiden ze, en dat klopt door het ontbreken van de omgeving ook wel."

EEN GEVOEL VAN 'KALTGESTELLT'

Daarop benaderde JH Joost van Bruggen van SOVON, wiens gegevens de aanwezigheid van een kolonie sinds 1991 aantoonde. In 2013 maakte een vogelteller zelfs melding van een knalapparaat en een jaar later werd hij van het perceel verjaagd. Dat was voor de handhavingsautoriteit onvoldoende. "Tegenover uw verklaringen en die van SOVON staan de verklaringen van de rentmeester van het bedoelde perceel en die van medewerkers van de boomrooierij die de bomen daadwerkelijk hebben gekapt", aldus de medewerker van de NVWA. Bij nader onderzoek had de handhavingsautoriteit ook geen roekennesten aangetroffen op het Neerveldse Blok. Logisch, het bosje was allang gekapt. Inmiddels was het november, acht maanden na de eerste melding. Een moedeloze JH begreep dat hij door de handhavingsautoriteit als individu was 'kaltgesteld'. Daarop besloot hij, met de steun van zijn eigen

* WIE IS DE ANONYMUS?

De persoon JH is bekend bij de redactie. In de regio probeert hij diverse belangengroepen met betrekking tot natuurbescherming met elkaar te verbinden. Hij wil zijn volle naam liever niet gepubliceerd omdat naar zijn inschatting daardoor zijn inspanningen spaak kunnen lopen.

ek met **Warenautoriteit** af

Vogelwerkgroep, de juristen van Vogelbescherming in te schakelen.

JURIDISCHE HULP VAN VOGELBESCHERMING

Vogelbescherming stuurde daarop een klachtenbrief naar de NVWA, waarbij het zwaartepunt lag op de SOVON-gegevens. Waarom heeft de handhavingsautoriteit de cijfers van een onafhankelijk onderzoeksbureau terzijde gelegd en het onderzoek bij gebrek aan bewijs gesloten? Uit het antwoord van de NVWA blijkt dat de gegevens van SOVON wel zijn meegenomen. Het is echter onduidelijk welk gewicht aan dit bewijsmateriaal is toegekend voor de beantwoording van de vraag of strafrechtelijke vervolging mogelijk is.

Volgens de NVWA zou het parket in Zwolle de beslissing hebben genomen om tot strafrechtelijke vervolging over te gaan. Uit navraag van Vogelbescherming blijkt dat het parket de NVWA op haar beurt heeft geadviseerd om het bewijs te onderzoeken. Toen de NVWA hiermee geconfronteerd werd, gaf ze aan dat niet het parket in Zwolle maar het parket in Den Bosch het besluit zou hebben genomen. De naam van de betrokken medewerker van dat parket is echter niet bekend. Zo is tot op heden onduidelijk of dat parket daadwerkelijk een besluit heeft genomen tot het niet strafrechtelijk vervolgen en hoe de SOVON-gegevens daarbij zijn betrokken.

VASTHOUDENDHEID LEIDT TOT AFSpraak

"Ik neem als vogelliefhebber het melden van een overtreding van de wegbezuinigde opsporingsambtenaren over", zegt JH. "Vervolgens kom ik als particulier in de bureaucratie van de NVWA terecht, die mij het gevoel geeft dat ze het mij zo moeilijk mogelijk wil maken. Nou heb ik me in de materie vastgebeten, maar een ander was waarschijnlijk al veel eerder in dit traject afgehaakt. Ik moest voortdurend het initiatief nemen om het onderzoek gaande te houden. Zo heb ik de NVWA voorzien van de SOVON-gegevens, aangezien de betrokken medewerker niet van het bestaan van deze vogeltelorganisatie wist. Vogelbescherming heeft mijn handhavingszaak voortvarend opgepakt en dat heeft geleid tot een afspraak van haar juristen met twee medewerkers van de NVWA in Zeist, waar ik ook voor uitgenodigd ben. Deze zaak heeft me veel tijd en energie gekost, maar misschien leidt het tot een beter handhavingsbeleid bij de bescherming van vogels."

WAAROM SUCCESVOL?

Hoe behaal je succes in zo'n lastige zaak? Door je vast te bijten en je niet van het kastje naar de muur te laten sturen. Zorg dat je weet hoe dingen geregeld zijn, want de mensen waar je mee te maken krijgt weten dat vaak zelf niet goed. Een uitstekend vertrekpunt voor informatie is www.vogelsendewet.nl van Vogelbescherming. ●

Van wie is het **IJsselmeer:** van vissers of vogels?

Wat voor de Waddenzee gelukt is, loopt met het IJsselmeer keer op keer spaak: een goed plan om duurzaam gebruik en natuurbelang samen te laten gaan. Zo wordt de vis wel erg duur betaald.

FOTO **VISDIEF** DAAN SCHOONHOVEN / BUITEN-BEELD

De ogen werden Vogelbescherming Nederland geopend door cijfers van vogelwerkgroepen en sternonderzoekers. De jaarlijkse tellingen in het IJsselmeergebied lieten na verloop van tijd een angstige trend zien: broedvogels en pleisteraars lopen gestaag in aantallen terug. Er bleek maar één verklaring houdbaar: de vogels lijden constant honger. In het voorjaar worden er op de vogeleilandengroep De Kreupel honderden dode jongen, vooral visdieven, gevonden. De zwarte sterns die op het meer pleisteren zijn zelfs verdwenen (zie pag.24).

DE SPIERING-AFFAIRE

Harm Schoten is teamhoofd Natuur bij Vogelbescherming. In het vroege voorjaar van 2012 kwam

op zijn bureau een vergunningaanvraag van Urker vissers voorbij. Ze wilden 1200 ton spiering gaan vangen. Voor zo'n campagne is toestemming van de provincie nodig. Stakeholders - andere belanghebbende partijen, zoals Vogelbescherming - worden van zo'n aanvraagtraject op de hoogte gehouden. Harm Schoten: "Ik hield mijn hart vast. Spiering is de belangrijkste voedselbron voor vis etende watervogels als visdief en zwarte stern. Economisch gezien is het echter een oninteressante soort; in Nederland is er geen vraag naar, alleen in Frankrijk en vooral Spanje is het visje - in zijn geheel gefrituurd - populair. Als exportproduct is het niettemin maar een heel magere verdienste. Toch wilden de Urkers een enorme biomassa wegvangen. Dat zou catastrofaal

diepten voor de kust. De vissers vangen niet alleen honderdduizenden volwassen vissen weg, maar ook de volgende generatie: de hom en kuit van de dieren gaat mee in de frituur."

WILDWEST OP HET IJSSELMEER

Met een snelle juridische actie kreeg Vogelbescherming de vergunning voor de vissers voorlopig opgeschort. De rechter gaf Vogelbescherming gelijk om een nieuwe hongersnood onder de IJsselmeer-vogels. Maar de vissers leken blind en doof voor de actualiteit en voeren pal na het weekend gewoon uit. Vogelbescherming sloeg direct alarm. Vruchteloos: de ambtelijke molens maalden niet en ook de politie stond niet te trappelen om in te grijpen. Op woensdag pas reageerde de vergunningverlener, de provincie Friesland; de vissers moesten uiterlijk vrijdag terug zijn in de haven. Dat waren ze ook, maar wel met 270 ton spiering in de ruimen.

IEDEREEN EN NIEMAND IS ER DE BAAS

Harm Schoten ziet vooral de ernst van de situatie. De ecologische problematiek van het IJsselmeer is te ernstig om de zaak maar op z'n beloop te laten. "Het lijkt wel of iedereen daar ongestraft kan doen en laten wat hij wil. Het IJsselmeer gaat stukje bij beetje dood. Het bestand aan schubvissen zoals baars en snoekbaars was inmiddels ook al sterk teruggelopen en tegelijk vonden we nog steeds verdronken watervogels in staand want - verticale, vaste visnetten. Niemand leek de regels te kennen, laat staan dat er op gecontroleerd werd. Alsof het IJsselmeer van niemand en iedereen is."

Er móest op een of andere manier een vergelijk komen tussen wat de vissers wilden en wat de natuurorganisaties nodig vonden. Vogelbescherming wil in goed overleg komen tot duurzaam vissen, volgens Harm Schoten. "Wij geloofden in een goed overleg dat zou moeten leiden tot een duurzame visserij. Dát is wat Vogelbescherming wil. Het zou moeten leiden tot een afslanking van de vissersvloot naar een niveau dat duurzaam vissen mogelijk maakt. Vissers

zijn voor de vogels die er - in datzelfde voorjaar - hun jongen mee zouden moeten voeden."

VISBROED IN DE FRITUUR

Visserij op het ijsmeer is een betrekkelijk klein economisch belang, de omzet bedraagt minder dan een miljoen euro per jaar. Althans, dat is wat er officieel aan vis wordt aangeland. Die visserij trekt wel een zware wissel op de ecologie van het IJsselmeer. Bovendien zijn er sterke vermoedens dat er nog veel meer vis illegaal wordt aangeland.

De gram van Vogelbescherming betreft niet de visserij zelf, maar het rampzalige effect ervan. "De spiering paait juist in die vangsttijd massaal in de on-

VISSER LARS SOERINK / WILDA

KWIJT: 20.000 STERNS!

Het aantal zwarte sterns is in korte tijd gekelderd van 100.000 naar 25.000. Nu blijkt het nóg erger te zijn. Onderzoeker Jan van der Winden stelde vast dat er dit jaar 20.000 zwarte sterns zoek zijn. Ze werden verwacht op Vogeleiland De Kreupel in het IJsselmeer: één van de belangrijkste verzamelplaatsen van zwarte sterns in het gebied. Het is een indicatie dat het IJsselmeer geen vogelparadijs meer is. Visdieven, die in grote aantallen op De Kreupel broedden, hadden een zeer slecht broedseizoen. Lees er meer over op <http://tinyurl.com/waarzijndezwartesterns>.

ZWARTE STERN BERTUS KAS / BB

die stopten zouden moeten worden omgeschoold. Denk aan bijvoorbeeld recreatie-vaart. Op dat gebied liggen grote kansen, maar er gebeurt weinig."

DE SCHUBVIS-AFFAIRE

Niet lang na de spiering-affaire kwam het Wageningse onderzoeksinstituut Imares - waarin het vroegere Rijksinstituut voor Visserijonderzoek RIVO is opgegaan - met een advies over de visserij op schubvis. Die moest voor drie jaar worden stilgelegd; de stand was, zeer waarschijnlijk door overbevissing, gevaarlijk gedecimeerd.

Het ministerie van EZ was niet doof voor de aanbeveling, maar gaf wel een heel eigen interpretatie aan de uitvoering. De viscapaciteit moest met 85% worden teruggebracht en de vissers zouden met 340.000 euro gecompenseerd worden. Van uitkopen wilde EZ niks weten; vanwege staatssteun is dat juridisch en beleidsmatig onmogelijk.

Schoten is bij lange na niet de enige die het een zwak - critici zeggen: misbruikgevoelig - alternatief noemt. Ze leken al snel gelijk te krijgen. Ondanks de maatregel werd er van twee soorten schubvis méér aan land gebracht dan het jaar ervoor. De critici zeggen: "De vissers

hebben hun slechtste, vaak al lang niet meer gebruikte, netten aan land gelaten en met de 15% beste netten uitstekende vangst gedaan." De vissers zeggen: "Het is een bewijs dat het IJsselmeer barst van de vis."

'DE BOEL STAAT WEER STIL'

Schoten vindt die uitspraken typerend voor de patstelling. "Overigens heeft die omstrede deal wel één heel goed ding opgeleverd: er werd handhaving gekoppeld aan de regels en die is ook echt goed uitgevoerd. Er zijn veel overtredingen vastgelegd. Dat was voor de allereerste keer in decennia. Daar zijn we blij mee."

Maar verder is de natuur niet heel veel opgeschoten. "De boel staat gewoon stil. Komend jaar geldt weer die norm van 85% vangstcapaciteit laten liggen én weer 350.000 euro compensatie. Nieuw is de verplichting van een vangstregistratie. Het zou heel mooi zijn als dat blijkt te werken."

Beschaafde woorden die moeten verhullen dat het geloof in een spoedige en vooral duurzame oplossing wankel is. Schoten: "We staan op een knooppunt waar we ofwel de goede ofwel helemaal de verkeerde kant op gaan. Wat Vogelbescherming belangrijk vindt: we móeten nu ergens geld vinden om de natuur te herstellen en de meeste vissers uit te kopen."

De Urkers hebben de grootste IJsselmeervloot. Ze zijn dus de grootste partij in de onderhandelingen. Er is geen duidelijk aanspreekpunt, wat de gesprekken bemoeilijkt. Toch zal met hen en met de andere IJsselmeervissers een deal moeten worden gesloten. Idealiter, in de opvatting van Vogelbescherming, komt er een volledig moratorium en kunnen na verloop van tijd nog hooguit vijf tot tien van de huidige zeventig visserijbedrijven doorgaan met vissen. Vogelbescherming volgt daarmee het advies van de Commissie Toekomst Binnenvisserij onder leiding van oud-minister Johan Remkes.

ELKE VISSER ZIJN EIGEN VIJVER

"Het IJsselmeer is te kwetsbaar om 'outlaw'-gebied te blijven", zegt Schoten. "Het is een beschermd en internationaal erkend natuurgebied. Daar moeten we, net als voor de Waddenzee, een goed, eigen bestuur voor instellen. Nu is iedereen en niemand er de baas. Met de stichting Transitie IJsselmeer streven we naar een overkoepelend programma waarin natuurbelangen en duurzaam economisch gebruik goed samengaan. De overgebleven vijf tot tien vissersbedrijven moeten elk een eigen werkgebied toegewezen krijgen. Dat maakt ze persoonlijk verantwoordelijk voor de visstand; ze zullen wel uitkijken om hun eigen vijver leeg te vissen."

Als dat lukt is het antwoord duidelijk op die rauwe vraag: 'Van wie is het IJsselmeer; van de vissers of de vogels?' Van allebei natuurlijk. Vissers op boten en vissers op vleugels. ●

Ook vogelaars kunnen een steentje bijdragen. Meld waarnemingen (bijvoorbeeld dwergmeeuw of reuzenster) op waarneming.nl. Doe dat ook met activiteit die je niet vertrouwt, zoals veel netten of visserij op plekken waar je dat nooit eerder zag.

De rijke Waddenzee

WIE ZICH OP DE BOOT NAAR EEN WADDENEILAND VERGAAPT AAN HET ZEELANDSCHAP, ZIET ZOGEZEGD NOG MINDER DAN HET TOPJE VAN DE IJSBERG. DE WADDENZEE IS EEN EXTREEM RIJK ECOSYSTEEM, MAAR TEGELIJK HEEL FRAGIEL. SINDS DE VISSERIJ ER VÉÉL BETER IS GEREGULEERD ZIEN WE HERSTEL VAN DE

NATUURKWALITEIT - VOOR DE MILJOENEN TREKVOGELS DIE ER PASSEREN EEN VERBETERING VAN FORMAAT. VOOR VOGELBESCHERMING, MET GROTE EN KLEINE 'V', IS DE WADDENZEE EEN TOPPRIORITEIT. OP DE PAGINA'S HIERNA DRIE ARTIKELLEN OVER HET WAD OM DAT TE ONDERSCHRIJVEN.

De Waddenzee geschetst in een notendop

TEKST ROB BUITER • FOTO ROSSE GRUTTO ARIE OUWERKERK /BB

DE RIJKSTE PLEKKEN VAN DE WADDENZEE, ONZE GROOTSTE ECHTE WILDERNIS, WORDEN NOG STEEDS NIET GOED BESCHERMD, STELT DE GRONINGSE HOOGLERAAR ECOLOGIE HAN OLFF. ZEVEN WAARHEDEN DIE JE MOET KENNEN.

1 De Waddenzee is een kruispunt van verschillende trekwegen. Onze Waddenzee is een schakel in de flyway van trekvogels tussen Siberië en Afrika, en ook een 'swimway' van oost naar west en terug. De vismigratierivier die door de Afsluitdijk zal worden aangelegd geeft daar uitdrukking aan. De vogels en vissen van het wad horen dus net zo hard bij andere landen als bij ons. Tegelijk legt het ook druk op de bescherming. Je moet op een mondiale schaal denken wil je iets bereiken.

DE BASIS VAN DE VOEDSELKETENS OP HET WAD KOMT VAN HET WAD ZELF.

2 Het project Waddensleutels heeft geleerd dat de droogvallende wadplaten een soort enorme zonnepanelen zijn. De bulk van de energie die het voedselweb van de Waddenzee nodig heeft, wordt door onder andere de kiezelwieren op het wad zelf geproduceerd, in plaats van als organische stof door de grote rivieren te worden aangevoerd. Die kiezelwieren zitten in de bovenste millimeters van de wadplaten, in zogenoemde microbiële matten. Daarom is bodemberoering door visserij van wadplaten, of de stort van bagger uit de vaargeulen ook zo schadelijk voor het ecosysteem.

DE WADDENZEE WORDT GEVORMD DOOR WIND EN WATER, MAAR NET ZO HARD DOOR PLANTEN EN DIEREN.

3 Rond de kwelders langs de kusten zie je hoe het slib dat door het water wordt aangevoerd door kwelderplanten wordt vastgelegd en hoe stormen ook weer stukken kunnen wegslaan. Op het open wad zijn schelpdieren vergelijkbare 'biobouwers'. Voorheen waren ook de zeegrasvelden belangrijk. De initiatieven om het zeegras terug te krijgen zijn prijzenswaardig, maar het is de vraag of het nu al lukt. Blijkbaar zijn de condities nu nog niet goed genoeg voor zeegrassen op grote schaal.

HET VOEDSELWEB IS IN TOENEMENDE MATE UIT BALANS.

4 In de Waddenzee zie je nauwelijks nog toppredatoren. Die voorhoede van grote visetende vogels, roggens en haaien is óf verdwenen, of gaat hard achteruit. Eigenlijk zien we vooral opportunistische stofzuigers, zoals garnalen en krabben. Die worden een beetje geholpen door klimaatverandering, maar vooral door onze verstoringen van het systeem. Wie het ook goed doen zijn de zoet-zoutpendelaars, zoals de lepelaar en de aalscholver. Die profiteren van de kwaliteitsverbetering in het zoete water en weten de veiligheid van de kwelders te gebruiken.

DE RIJKSTE PLEKKEN VAN HET WAD WORDEN NOG STEEDS NIET GOED BESCHERMD.

5 Uit de langjarige monitoring van de bodem van de Waddenzee blijkt dat er een enorme ruimtelijke variatie is in de bodemfauna van de wadplaten. On-eerbiedig gezegd: in het vogelvoedsel. Er is eigenlijk maar één gebied, onder Rottum en Schiermonni-

koog, waar rijkdom van bodemleven gepaard gaat met meer bescherming. De meeste andere stukken met veel voedsel voor vogels zijn niet volledig beschermd. En dan moet je dus, anders dan de tendens in huidige onderhandelingen over het sluiten van meer gebieden voor alle visserij, gróót denken. Een hooilandje van één vierkante kilometer kun je nog wel effectief beschermen, maar op het wad heeft het geen zin om in kleine stukje te denken.

HET BEHEER VAN DE WADDENZEE KUN JE NIET LOS ZIEN VAN HET BEHEER VAN DE NOORDZEE.

6

Omdat de Waddenzee op het kruispunt ligt van de noord-zuidtrekwegen van vogels en de oost-westtrekwegen van vissen, kun je het beheer niet los zien van het beheer van de Noordzee. De Waddenzee is de kraamkamer van veel vissen in de Noordzee, maar je zult dus ook gebieden als de Klaverbank op de Noordzee moeten beschermen. Zeehonden foerageren meestal in de Noordzee, maar ook zij krijgen hun jongen in de Waddenzee.

IN DE WADDENZEE ZULLEN WE UITEINDELIJK ECOLOGIE, CULTUUR EN ECONOMIE MOETEN VERBINDEN.

7

De discussies rond het wad worden nu vaak nog bepaald door 'geloof' en door verharde standpunten. De uitdaging is om economische, ecologische en culturele waarden te verenigen. Het is bijvoorbeeld duidelijk dat de marges in de garnalensector nu minimaal zijn.

Veel vissers zouden meer kunnen verdienen in de toeristische sector op het wad. Het is de uitdaging om modellen te zoeken waarin natuur- en landschapsbescherming, cultureel erfgoed en duurzame benutting elkaar versterken, in plaats van elkaar voortdurend dwars te zitten. Daarbij moet je je ook realiseren dat behoud van kwelders en wadplaten op termijn miljarden scheelt in het onderhoud van dijken.

Die keiharde economische waarde van het wad moeten we ook eens gaan meenemen bij het rekenen. ●

Waddeneiland Vogelsand is voor de vogels

TEKST JONNA VAN ULZEN • **LEPELAAR** YVES ADAMS /VILDA

EEN NIEUW EILAND VOOR BROEDVOGELS IN DE WADDENZEE. DAT IS EEN DROOM VAN VOGELBESCHERMING DIE WERKELIJKHEID LIJKT TE WORDEN MET DE PLANNEN VOOR DE AANLEG VAN VOGELSAND.

Voor de sluizen van Den Oever ligt in de Waddenzee een leidam, in de volksmond 'de banaan' genoemd. Deze dam is in 1934 gebouwd om de sluizen te beschermen tegen de kracht van de golven. Naast een waterveiligheidsfunctie heeft de dam ook een natuurfunctie gekregen. In de loop van de jaren is de leidam begroeid geraakt met planten, waaronder zee-aster en vlier.

Mét de vegetatie kwamen de lepelaars: inmiddels een kolonie van meer dan honderd paar. Een combinatie van factoren maakt deze misschien wat vreemd likkende plek een uitermate geschikte broedplaats. De vegetatie zorgt voor nestmateriaal en beschutting voor de jongen. Daarnaast is de dam onbereikbaar voor de vos, de veroorzaker van de afname van lepelaars op het Balgzand. Het gebied is gesloten voor mensen, dus vrij van verstoring. Ten slotte is er voldoende voedsel in de buurt. Behalve lepelaars broeden er ook zilvermeeuwen en enkele paren scholeksters en eidereenden.

IDEALE BROEDPLEK VOOR EEN HELE SOORTGROEP

In de omgeving van de Afsluitdijk is broedgebied voor sterns schaars omdat er, vanwege de Afsluitdijk, vrijwel geen eilanden en zandplaten liggen. Uit eerder onderzoek is de geschiktheid van de locatie voor soorten als sterns naar voren gekomen. Deze soortgroep kan in het westelijk deel van de Waddenzee voldoende voedsel vinden, onder meer vanwege zout en zoet water bij de spuisluizen, maar geschikt broedgebied is er onvoldoende aanwezig. Vogelsand kan hier een belangrijke functie in hebben omdat het een veilige broedplaats biedt nabij het voedselgebied. Daarnaast kan het eiland een rol vervullen als hoogwatervlucht- en slaapplek.

STUDIE: DEZE LOCATIE IS HAALBAAR

Vogelbescherming is van plan om samen met Staatsbosbeheer een broedeiland te realiseren aan de noordkant van de leidam. Dit eiland moet een plek bieden aan kustbroedvogels die in meer of mindere mate gebonden zijn aan pionierhabitat. Om de haalbaarheid van dit plan te onderzoeken heeft Vogelbescherming zowel een ecologische als een morfologische studie laten uitvoeren.

De morfologische studie toont aan dat een eiland op deze locatie haalbaar is. Een klein eiland blijft naar verwachting zonder meer liggen, een groot eiland zal meer onderhoud vergen. De inrichting van het eiland zal mede bepaald worden door de omvang. De ecologische studie leert ons dat een zo groot mogelijk eiland wenselijk is. Op een groot eiland is ruimte voor verschillende soorten habitats, waardoor meer vogelsoorten er gebruik van kunnen maken.

DIT PAST IN HET KARAKTER VAN HET WADDENGEBIED

Je kunt je de vraag stellen of een kunstmatig broedeiland wel 'natuur' is. Het antwoord van Vogelbescherming is een volmondig 'ja'. Van oudsher stond de Nederlandse kust onder invloed van grootschalige dynamiek. Overstromingen, erosie en sedimentatie deden de kust voortdurend van vorm veranderen; eilanden wandelden en pionierhabitats verschenen en verdwenen. Een ideaal leefgebied voor kustbroedvogels als sterns en plevieren. Met het vastleggen van de kustlijn en het aanleggen van de Afsluitdijk is dit systeem grotendeels verdwenen. Mede hierdoor zijn de populaties van vogels die van deze leefgebieden afhankelijk zijn, sterk afgenomen. Door menselijk ingrijpen is de natuurlijke habitat vrijwel verdwenen; dat legitimeert volgens Vogelbescherming de aanleg van een broedeiland in de Waddenzee. Het eiland speelt in op de ecologische behoefte van de vogelsoorten en eilanden zijn natuurlijke elementen in het intergetijdengebied Waddenzee.

Artist impression van het toekomstige eiland Vogelsand. De uiteindelijke vorm zal waarschijnlijk anders zijn, maar dit beeld geeft een indruk van de verschillende habitats en bijbehorende soorten.

MEER PLANNEN

Het project wordt mogelijk gemaakt door het Waddenfonds, Stern Groep en de provincie Noord-Holland. Het maakt deel uit van het masterproject Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen. Leden van Vogelbescherming hebben daar vorig jaar ruimhartig aan gedoneerd.

Lees meer: www.vogelbescherming.nl/inc/upload/modules/download/Vogels-langs-de-randen-van-het-wad.pdf

EEN ATTRACTIE VOOR VOGELAAR EN ECOTOERIST

De lepelaar broedt dus al op de leidam, voor sterns en plevieren kan het eiland belangrijk broedgebied worden; op een voldoende groot eiland kunnen honderden tot duizenden sterns broeden. De hogere delen met vegetatie kunnen gekoloniseerd worden door meeuwen en aalscholvers.

Vanuit de haven van Den Oever heb je nu al uitzicht op de leidam; met een kijker kun je de jonge lepelaars en zilver-

meeuwen zien zitten. Op het Balgzand kunnen de foeragerende vogels worden bekeken. De gemeente Hollands Kroon heeft bovendien - in het kader van het megaproject De Nieuwe Afsluitdijk - het plan om een grote waddenbelevingspunt bij Den Oever te bouwen. Dat zal een prachtig uitzicht op Vogelsand gaan bieden.

Om bezoekers van het Wad te interesseren voor vogels is er www.beleefdewaddennatuur.nl. ●

Vogelbevolking Waddenzee in kaart gebracht

TEKST KEES KOFFIJBERG, SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND
FOTO'S KLUUT YVES ADAMS/VILDA, KIEVIT DANIELE OCCHIATO /AGAMI

EEN UNIEKE SAMENWERKING TUSSEN NEDERLAND, DUITSLAND EN DENEMARKEN MAAKT HET MOGELIJK VERANDERINGEN IN DE VOGELBEVOLKING IN DE INTERNATIONALE WADDENZEE OP DE VOET TE VOLGEN. DE REEKS TELLINGEN BESLAAT BIJNA DERTIG JAAR.

Of je nu op een kwelder in Noord-Groningen staat, of op de weidse strandvlakte van het Deense eiland Rømø; overal in de Waddenzee zijn vogels een prominent uithangbord van de natuurlijke rijkdom van het Werelderfgoed Waddenzee. Veranderingen in aantallen of verspreiding van vogels kunnen, mits langdurig gevolgd, signaleren welke ecologische veranderingen in de Waddenzee gaande zijn. Vogelaantallen spelen dan ook een belangrijke rol bij het natuurbeleid in de Waddenzee, zoals vastgelegd in nationale afspraken en internationale verdragen. Deense, Duitse en Nederlandse biologen legden al in de jaren tachtig de fundamenten van een vruchtbare samenwerking van vogeltellers tussen Den Helder en Esbjerg. Jaarlijks zijn meer dan vijfhonderd vogelaars, meest vrijwilligers maar ook vogelwachters en medewerkers van ministeries en terreinbeheerders, op pad om de vogelbevolking in kaart te brengen.

TELLINGEN TRILATERAAL AFGESTEMD

De vogeltellingen volgen allemaal een vast stramien en worden in de drie landen op dezelfde wijze uitgevoerd opdat ze onderling vergelijkbaar zijn. Doortrekkende en overwinterende watervogels worden geteld tijdens hoogwater, als de vogels zich concentreren op hoogwater-vluchtplaatsen. Door meerdere keren per jaar in een internationaal afgesproken telweekeinde alle hoogwater-vluchtplaatsen te tellen ontstaat een beeld van de aanwezige aantallen, hun verspreiding en de veranderingen daarin; informatie die bijvoorbeeld direct wordt gebruikt bij de evaluatie van de Vogelrichtlijn. Tegelijk dragen de tellingen bij aan het schatten van de wereldwijde omvang van de vogelpopulaties en kennis over de wisselwerking tussen de verschillende wadgebieden op de trekroute. Van de broedvogels worden alleen de kolonies en de zeldzamere soorten als kluut en bontbekplevier jaarlijks overal geteld. De algemenere soorten zoals bergeend en scholekster worden elk jaar via steekproefgebieden geteld om de aantalsontwikkelingen te volgen. Eénmaal in

de zes jaar worden ze dan in de hele Waddenzee geteld om veranderingen in de verspreiding op te sporen.

DE AANTALLEN ZIJN MAAR EEN DEEL VAN HET VERHAAL

Het volgen van aantallen alleen is bij de meeste soorten onvoldoende om de oorzaken die schuilgaan achter de vastgestelde veranderingen te doorgronden. Kennis over het broedsucces en de overleving – met behulp van geringde vogels – biedt meer directe aanknopingspunten voor de problemen waar vogels mee te kampen hebben; zo kunnen eventuele maatregelen doelgerichter worden ingezet. Bij een analyse die Sovon en het Vogeltrekstation vorig jaar uitvoerden voor Vogelbescherming Nederland, bleek bijvoorbeeld dat de huidige afname van de broedvogels vooral wordt gestuurd door aanhoudend slechte broedresultaten in de Waddenzee zelf; minder door omstandigheden elders.

Met Denemarken en Duitsland is daarom in 2009 een monitoringprogramma opgezet om van tien karakteristieke broedvogelsoorten het broedsucces te volgen. Je zou op dezelfde wijze ook de overleving moeten monitoren en willen weten hoe de Waddenzee het doet ten opzichte van gebieden elders langs de vliegroute, niet alleen voor de broedvogels maar ook voor doortrekkers en overwinteraars. Zo'n opzet zou vorm kunnen krijgen binnen het Centre for Avian Population Studies (CAPS), en in internationaal verband kan het Wadden Sea Flyway Initiative een prima kader vormen.

UNIEKE GRENSOVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING

Het zogenaamde TMAP-programma dat Nederland, Duitsland en Denemarken uitvoeren is uniek in zijn soort en volgt niet alleen de vogels, maar bijvoorbeeld ook zeehonden en ontwikkelingen van kwelders. Trilateraal worden deze activiteiten gecoördineerd door het Waddensecretariaat in het Duitse Wilhelmshaven. Daar zijn online ook de nieuwste rapportages over vogels te vinden: http://www.waddensea-secretariat.org/TMAP/Migratory_birds.html.

Informatie over vogels in de Nederlandse Waddenzee vind je bij Sovon: www.sovon.nl/nl/gebieden. ●

AFNAME KLUUT DOOR SLECHTE BROEDRESULTATEN

De aantallen kluten in de internationale Waddenzee gaan sinds 2000 achteruit, in Nederland zelfs nog meer dan in Duitsland en Denemarken. Gegevens van het broedsucces in onze Waddenzee laten zien dat kluten de afgelopen tien jaar

nooit voldoende jongen wisten groot te brengen. Op de kwelders mislukten legfels door stormvloed en predatie, vooral door vos en marterachtigen. Gebruik van schrikdraad kon predatie op binnendijkse broedplaatsen deels voorkomen, maar ook daar kwamen nauwelijks jongen groot; we vermoeden dat de soort ook met voedselproblemen kampt.

DE KRACHT VAN VERGELIJKINGEN

Vogeltrends worden extra spannend als je regio's onderling gaat vergelijken. Dan blijkt bijvoorbeeld dat kieviten het in het oostelijk deel van de Nederlandse Waddenzee goed doen;

de aantallen namen er sinds 1991 jaarlijks met gemiddeld 4% toe, terwijl elders in de internationale Waddenzee afnames overheersen. Een nadere analyse zou inzicht kunnen geven in de oorzaken van de waargenomen aantalsveranderingen.

Zee, zand, zilverplevier

EEN ZILVERPLEVIER WORDT GEZANDSTRAALD OP HET STRAND. HET NOORDZEESTRAND? OF EEN VAN DE WEST-AFRIKAANSE KUSTEN? WAAR DAN OOK, DE GESELING VAN DE ELEMENTEN VERGT VEEL VAN HET VERENKLEED. EN DUS MOET DAT ONDER ALLE OMSTANDIGHEDEN TIPTOP WORDEN ONDERHOUDEN. CRUCIAAL OM DE TREK TE KUNNEN VOLBRENGEN, VAN DE SIBERISCHE TOENDRA NAAR DE WADDENZEE - OF VERDER: NAAR MAURETANIË. EN TERUG!

